

Consells als Hereus

per
Angel Codina i Giol

Em sembla ben interessant, com una petita contribució a la història socio-religiosa de la nostra pagesia, fer públic un text que es conserva en un preciós manuscrit de la meua casa pairal: el mas Vinyes de La Cellera de Ter (comarca de La Selva - Girona). Es tracta d'un gros llibre, relligat en pergamí i amb certes pretensions aristocràtiques, que té per títol: «LLIBRE MESTRE/ARCHIVAT DE/AHONT ESTARAN /CHALENDATS LOS/ACTES DEL MAS VIN=/YAS PAGES DE LA SE=/LLERA DE ANGLÉS/LO ANY/1791». Es, doncs, una compilació i traducció —«a tall de llibre de Confraria», se'ns precisa— de tots els manuscrits anteriors referents a aquesta masia.

El llibre, com consta en el pròleg i en la cloenda és obra d'un veí de la casa: el senyor «Josep Viñolas devall pagès del lloch de la Sella de Anglès». Eren propietaris de la finca els senyors «Anthoni y Miquel Vinyas pare y fill pagesos de dit lloch de la Sella de Anglès». La data de començament de l'obra és el 30 d'abril del 1791. Les característiques materials del manuscrit són: 43 x 30 cms. més 5 cms. de lloç; conté 253 pàgines de paper escrites, numerades originàriament; al final hi ha 36 folis en blanc i sense numerar. A la pàgina primera hi ha un dibuix d'encapçalament, a dues tintes (blava i vermella)), que agafa un xic més d'un terç de la pàgina; són una sèrie de cercles concèntrics amb motius geomètrics, encerclant una creu. A sota el dibuix, la dedicatòria: «JESUS MARIA JOSEPH/SANTA ANNA JAL SEU/NET EN NOM DE NOSTRE SEÑOR DEU I DE/LA GLORIOSA I HU=/MIL VERGE MARIA/MARE SUA SIE AMEN». A més, l'inici de cada transcripció d'un manuscrit va encapçalat amb una gran lletra A, amb tinta negra ornada, a la manera de les lletres capitals dels còdexs antics, amb figures no massa reeixides de dibuix (peixos, membres humans, ocells) al voltant de la lletra hi ha generalment (algunes lletres no la tenen) una decoració feta, segons sembla, amb taps de suro gravat i usats a manera de tampó; aquest motiu ornamental usa tinta blava o vermella o combina les dues. A la coberta exterior hi ha el títol del llibre, transcrit més amunt, amb boniques lletres majúscules fetes amb tinta negra sobre el pergamí. Del mateix tipus de lletra és la dedicatòria també transcrita de la pàgina primera. La pàgina 2.ª és en blanc i a la pàgina 3.ª hi ha el següent pròleg (transcrivim amb la grafia original):

«LLIBRE MESTRE/Archivat de ahont estaran continuats y chalandats todas las diadas/Anys, y espectancias mes substancials, y en poder del nottorí qui/los ha Actuats de tots los Actes fahents, per la casa del Mas Vinyas pa=/ ges del pla demont de la parroquia de Nostra Señora de Salas de la Sella/de Angles del bisbat y Corregiment de Gerona y Principat de Catyª =: tro=/bantse vuy hereus señors utils y propietarios de ditas fincas y demes/patrimoni: Antho-

ni y Miquel Vinyas pare y fill pagesos de dit lloch de/la Sellera de Anglés, signats y nombrats tots dits Actes, y retulats tots/per sos hordres y números â saber es 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, etc. y ayxi/mateyx ab plechs, ço es plech primer, segon, tercer, quart, quint, etc/fins sien tots continuats, per a que ab la major facilitat, pogan co=/neyxer dits Actes, tots los hereus y successors vinents del dit Mas Vinyas/quant los sie convenient y necessari, y juntament ab la taula ô Ru=/brica que trobaran a la fi y clueda del present llibre Mestre, anant/mirant per pagines, numeros, y plechs, a tall de llibre de Confraria/para que ab la major promptitut, y ab tota facilitat y claredat los/dits hereus y successors vinents del dit mas Viñas pogan encontrar/qualcevol Acte ô escriptura que sia continuada, en lo present/lilibre mestre, com en la fi que la Obra se veurà mes llargament/per clar y ab mes eficacia y distincio, fet y comensat lo pre=/sent llibre, per mans de Joseph Viñolas devall pages del lloch de la /Sellera de Anglés, vuy que comptam als 30 dias del mes de Abril, Any a la Nativitat de Nostre Señor Deu Jesuchrist de/1791».

A continuació (pàgs. 4-6) ve una taula general del contingut dels plec de manuscrits, les pàgines 7 i 8 són en blanc.

Realment aquesta compilació facilita el treball de consulta dels manuscrits, que deuen passar del contenar i escrits normalment en llatí. Amb el temps valdrà molt la pena de fer públic tot aquest material de documentació, a través del qual es pot seguir, des del segle XIII O XIV l'evolució econòmica d'una masia catalana.

De moment, però, ens limitarem a la transcripció d'un altre text contingut al final de la compilació i de l'índex (pàgs. 249-253), a tall d'apèndix. Són unes «ADVERTENCIAS» adreçades als hereus de la casa, com una mena de codi tradicional de contingut socio-religiós, amb vista a la bona administració de la hisenda i de la família.

«ADVERTENCIAS. Antes que los Hereus de esta casa del Mas Vinyas pascian los Ulls, per los Actes que tenen minutats en est fe (f. 250) Llibre, es de conveniencia llegescan primer, les presents Advertencias, para que puga servir de Alguna Utilitat: y antes de totas cosas, com â bons christians, se han de fer lo carregh, que los gens que los pasats, los han guanyat, los ho han dexat, para que pogan viurer, ab alguna decencia, y per que cervescan de medi per guañar lo cel, y no pera desperdiciarlos y perderse para sempre.

La concervació de Una Casa no dependeyx tant moment del Cuy=/dado, Vigilancia, y economia dels Amos, si que principalment depen=/deix de la liberal ma de Deu Nostre Señor, per ço si Volen con=/servalla, posian tot cuidado, en dirigir totas sas ydeas y obras â gloria y â Honra de Aquell Señor, complint ab los seus

Ma=/nament, que ayxi ho pogan practicar, com ho tenen de obli=/gació prengan per Mediana Maria Santissima puix/es lo medi mes eficaz, y empenyo mes poderós, per Alcanzar de/Deu esta y qualsevol altra gracia que se li demania, para mes obligarla, cuydin que en Casa, se resia cadal dia, lo Seu San=/tissim Rosari, y en las suas principals festivitats, que se confes=/cia y combreguia, ab la disposició que demanan estos Sants/Sagraments.

Moltas casas se veuen miserables, que â son temps/vivian, ab sas bonas conveniencias, y per mes que treballi=/an, no poden acudir â pagar sos deutes, ni a menjar pa./precisantlos sa miséria, ü Vendrerse lo Patrimoni y anar/â captar: Nos poden apear los Secrets de Deu. Pero es molt/de temer, que las Animas dels pasats clamant, contra aques=/tos, per no recordarse de ellas, despres de haver treballat tant/per dexarlos Acomodats; per ço quedian advertits, que el/recordarse de las Animas â mes de que es obligació es/tambe poderós medi per conservar la casa.

Sien tambe Amichs dels pobrets socorrentlos en ses ne=/cecitats, si les conveniencias lo ho permeten, per que/es tant del Agrado de Deu la Almoina, que ell mateix/diu, que fentsa â un pobre la accepta, com si la fassen/â ell mateix, y no es de admirar sie tant de son agrado ha=/vent nat pobre, viscut pobre, y mort pobre, ames que â/(f. 251) hun pobre socorregut de sa nececitat, sol pregar â Deu ab tanta bona/devoció, per la casa quel socorra que es capàs de detenir la ma de Deu/per que no descarreguia sobre ella lo Castich que li tenia previngut.

Los fills que Nostre Señor los encomanarà, procurian criar=/los ab Un Sant Temor de Deu per que desta gravíssima obligació los/ne demanarà Deu Estret compte. Los minyons facianlos anar al/Estudi haont ames de apendrer de lletra, aprenen tambe de criansa;/y nols ne traguian, per posarlos al treball que no sien suficientment capassos de llegir, escriurer, y un poch de comptes, â fi que no hagen de/menester curadors, que per no saber de llegir los hamos, saben primer los foras=/ters los secrets que en ellas y ha, que los propis Duenyos, fentse pu=/blich lo que Voldrian estigues ben secret, podentsen originar de aixó/bastants danys ala casa, com se vehuen.

Estiguan Advertits, que lo pladejar ha Asoilat moltas casas/per lo que si volen concervar la sua no sian Amichs de plets, y en cas/vinga la ocasio, de Alguna disputa, en cosa de Ynteressos, posianho/en mans de personas entesas, per que amigablement, ho compon=/gan, que encara que quedian tallats de capa, faran bon ne=/goci, atés lo mal de cap que ocasiona lo pladejar, ja per poder/eixir victoriosos, com per satisfer los molts gastos, que se offereis=/xen ab un plet.

Si Algun parent ò Amich los demania que los facian Ferman=/sa, per Manllevar Algun censal, no ho fassen; per que es re=/gular que la Fermansa ve ab lo temps â pagar las pen/cions, y censal, resultantne de ayxó, rinyas y Discordias ab/lo parent ò Amich ò be que los fills malaheyxen â sos pa=/res, per ço si se troban ab conveniencias, per socorrer la/necesitat del tal parent ò Amich, de qui tal vegada, hau=/ran rebuts molts beneficis, y seria yngratitut, no aconsolar=/lo, podran Allergarli alguna partida de diner que ab esta/y la que pot trobar, ab altre parent ò Amich podrà eyxir—/ (f. 252) de son hasgo y en cara que lo tal no pogues tornar la partida/deixada, no seria tant danyós, com lo ferli Fermansa.

Suposadas estas saludables Advertencias, es menester/llegescan moltes vegadas Aquest llibre Mestre Archi=/vat, y son contengut: si volen ferse capassos de son origen/y contengut, com los es de conveniencia, y para que ab/tot descans y Armonia y al mateyx temps sens papejarar/com queda ja dit y explicat, al principi del Exordi del present/llibre Mestre, pujan trobar qualcevol Acte, que los com=/vinga; trobaran antes ditas Advertencias, la Rubrica ò /taula, que los dirà, en quina pagina: Al número de! tal/Acta, sia de paper ò de pregami, y en lo plech de ahont estarà/recondit ò recullit lo tal Acte, ab lo ben entes y declarat—/ que los hereus y successors vinents del Mas Vinyas tingan/de anar ab un gran cuidado, y vigilancia, si nececitan de/Algun Acte, de qualcevol plach que sie ò se encontra dit/Acta, quan cen hagian servit, que lo tornian en lo mateix/plech lo hauran tret, per no extreviar los números,/ y paginas en que estaran acenyalats y recullits los tals/actes: y al mateix temps previnch, tambe â tots los hereus y successors vinents del Mas Vinyas Pagés, que tots los picats/que trobaran continuats en lo nut, llibre Mestre Archi=/vat, estos no valen, per eser fets per error y haver patit/equivocació: y ayxi mateyx tambe previnch, que tots los/mots, que estan concebuts, en lo present llibre Mestre/que diuhen (nos pot llegir) y està de esta manera en=/tre parentesis, y claudatur, es per que los Actes se troban esquinsats, y molts dels quals tant sols vestigis de/tinta, ni senyals de ella y lo cuyro ò pregami molt arnat/de las Arnas».

Seria interessant poder comparar aquest text amb d'altres de semblants, si és que existeixen o s'han descobert. De segur que en moltes altres masies de la nostra terra existiren documents d'aquest tipus. Joaquim de Camps i Arboix, en el seu llibre «**Modernitat del dret català**» (Barcelona, 1953), en el capítol «Socio-

logia de l'heretament» parla dels deures que pertoquen a l'hereu de la casa, acostant-se força a les «Advertencias» del nostre llibre Mestre. El punt de coincidència més clar és quan es recomana de no fer fermança. Així, en parlar de la casa, lloc on es concentra tota la vida i el sentit de la família i del patrimoni, diu: «Una casa, per últim, que fins serveix per a trametre missatges didàctics als venidors, com aquella comminació d'un hereu de Parets d'Empordà el qual inscriví, damunt la llosana de pedra picada del portal en punt rodó de la façana, aquesta llegenda que reproduïm amb la seva mateixa ortografia: «Jo, Asteva Medinyà, dich la veritat que les fermansas dels passats més de mil lliuras an costat, y tu ereter que d'esta seràs, fermança mai no faràs» (p. 88) (1). Després parla de la institució jurídica de l'hereu com a fenomen de preservació del patrimoni i del nom de la casa (pp. 89-90). Fa referència encara a la força moral i social de l'hereu dins la família pairal: deures religiosos, d'acolliment dels pobres, etc. (pp. 90-92). Es clar, tot això és vist més aviat des del punt de vista del dret català; el nostre text, en canvi, no negligint gens aquest dret, recolza més, sembla, sobre el costum quotidià i l'experiència de la vida.

* * *

El manuscrit s'acaba al f. 253 amb una «CLUENDA DE LA OBRA», que no és altra cosa que una justificació del copista. Diu així:

«Penso que fins ara, en esta ultima pagina que bastan=/tissimament queda explicat y declarat, y al mateix temps si en nin=/guna cosa he faltat ò errat en est llibre Mestre Archivat, /ò sie per error ò falsas escripció â Deu Nostre Señor ne dema=/no perdó y después als hamos y mestresas y demás familia de/esta casa, en cas hagués comés Algun Agraví, en lo discurs de/treball de esta casa: suplicant â Deu Nostre Señor, nos concedes=/ca â tots perdó. Amen./ Joseph Vinyolas devall Pagés del lloch de la Sella/LAUS DEO/FINIS CORONAT/OPUS».

(1) El mateix autor, al llibre «**La masia catalana**», ed. Aedos, Barcelona, 1959, p. 112, transcriu la inscripció d'un rellotge de sol, que diu: «**Hereu que vindreu, fermança no en faceu**».